

مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

بررسی ابعاد اقتصادی و تجاری سازمان همکاری های شانگهای و فرصت های پیش روی ایران

□ عناوین اصلی

- روند شکل‌گیری سازمان همکاری‌های و وضعیت عضویت ایران
- نهادهای اقتصادی در سازمان همکاری‌های شانگهای
- جایگاه تجاری اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای
- تجارت درون گروهی اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای
- وضعیت تجارت ایران با کشورهای سازمان همکاری‌های شانگهای
- ارزیابی اثرات اقتصادی عضویت ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای
- موانع موجود در مسیر همگرایی اقتصادی و تجاری در سازمان همکاری‌های شانگهای
- جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

□ روند شکل‌گیری سازمان همکاری‌های شانگهای و وضعیت عضویت ایران

- تشکیل سازمان همکاری‌های شانگهای در سال ۱۹۹۶ از سوی پنج کشور هم‌مرز چین، روسیه، قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان با یک گردهمایی در شهر شانگهای ذیل عنوان اولیه «شانگهای ۵»
- هدف اولیه سازمان شامل حل اختلاف‌های مرزی و منطقه‌ای، تقویت اعتماد متقابل و خلع سلاح در مرزهای خود و ایجاد کمربند حسن همجواری در کنار هدف مهم ایجاد موازنه در برابر نفوذ آمریکا و ناتو در منطقه
- پذیرش درخواست کشور غیرهم‌مرز با خود یعنی ازبکستان برای عضویت دائم در سازمان در تاریخ ۱۵ ژوئن ۲۰۰۱ و تشکیل «سازمان همکاری‌های شانگهای»
- پذیرش درخواست مغولستان در سال ۲۰۰۴ و یک سال بعد ایران، هند و پاکستان و سپس افغانستان و بلاروس به عنوان عضو ناظر
- موانع سیاسی و حقوقی در مسیر عضویت ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای
- موافقت با عضویت ایران در تاریخ ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۱
- دریافت حق رای برای ایران و کسب عضویت کامل منوط به انجام شروطی از سوی ایران

□ نهادهای اقتصادی در سازمان همکاری شانگهای

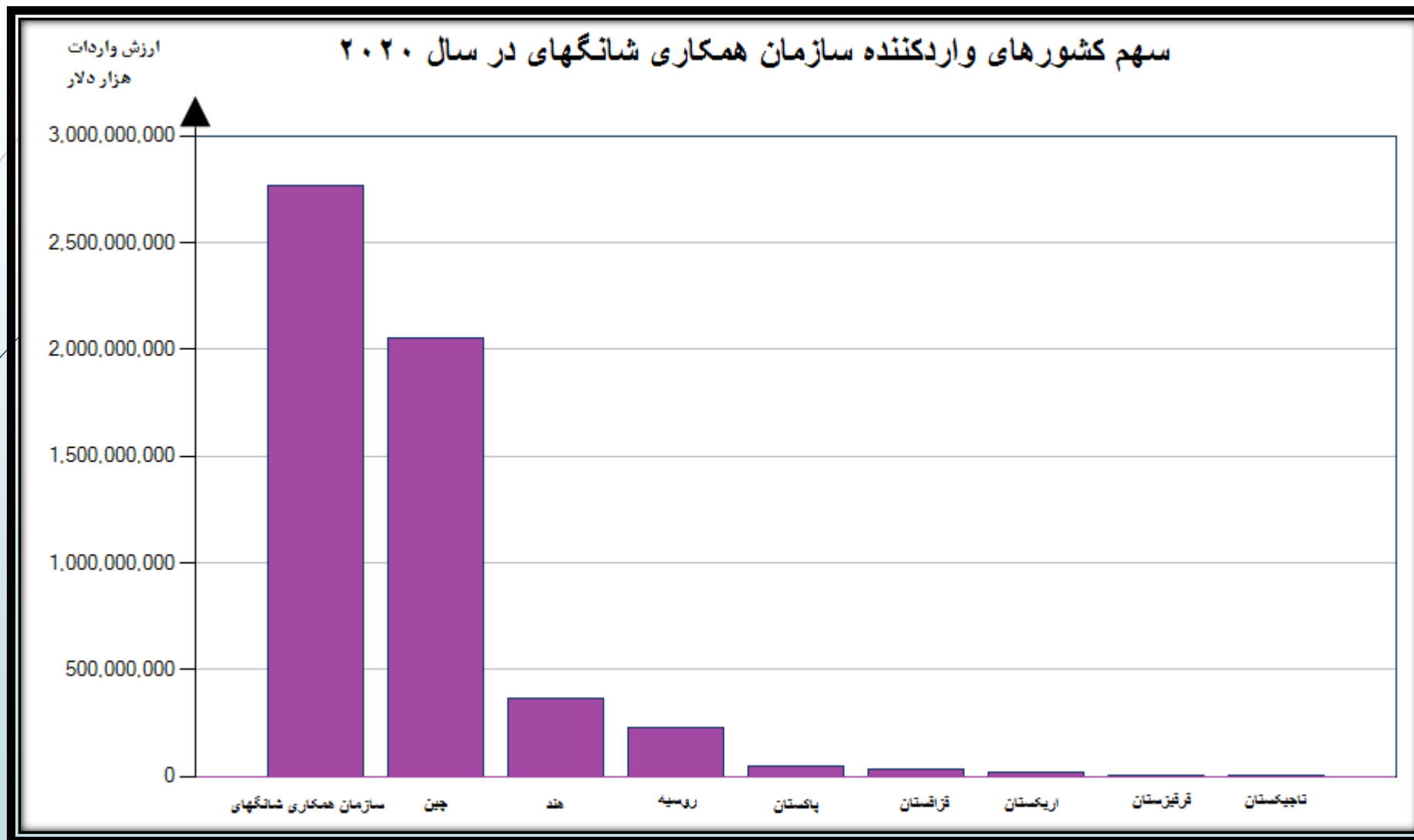
توجه به همکاری های اقتصادی و تجاری در سازمان همکاری شانگهای از سال ۲۰۰۳ در قالب نهادهای اقتصادی ذیل:

- شورای بازرگانی سازمان همکاری شانگهای
- کنسرسیوم بین بانکی سازمان همکاری های شانگهای
- باشگاه انرژی

□ جایگاه تجاری اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای

- **کل حجم تجارت کالایی کشورهای سازمان همکاری شانگهای در سال ۲۰۲۰، حدود ۶ هزار میلیارد دلار بوده است (۱۷.۳ درصد تجارت کالایی جهان)؛ از این حجم تجارت، میزان ۳.۲ هزار میلیارد دلار (۵۴ درصد) مربوط به صادرات و ۲.۷ هزار میلیارد دلار (۴۶ درصد) مربوط به واردات بوده است.**
- **واردات: در سال ۲۰۲۰، حجم کل واردات کشورهای این گروه حدود ۲.۷ هزار میلیارد دلار بوده است که نزدیک به ۱۶ درصد از کل واردات جهانی می‌باشد.**
- **صادرات: در سال ۲۰۲۰، حجم کل صادرات کشورهای این بلوک تجاری حدود ۳.۲ هزار میلیارد دلار بوده است که نزدیک به ۱۹ درصد از صادرات جهانی می‌باشد.**

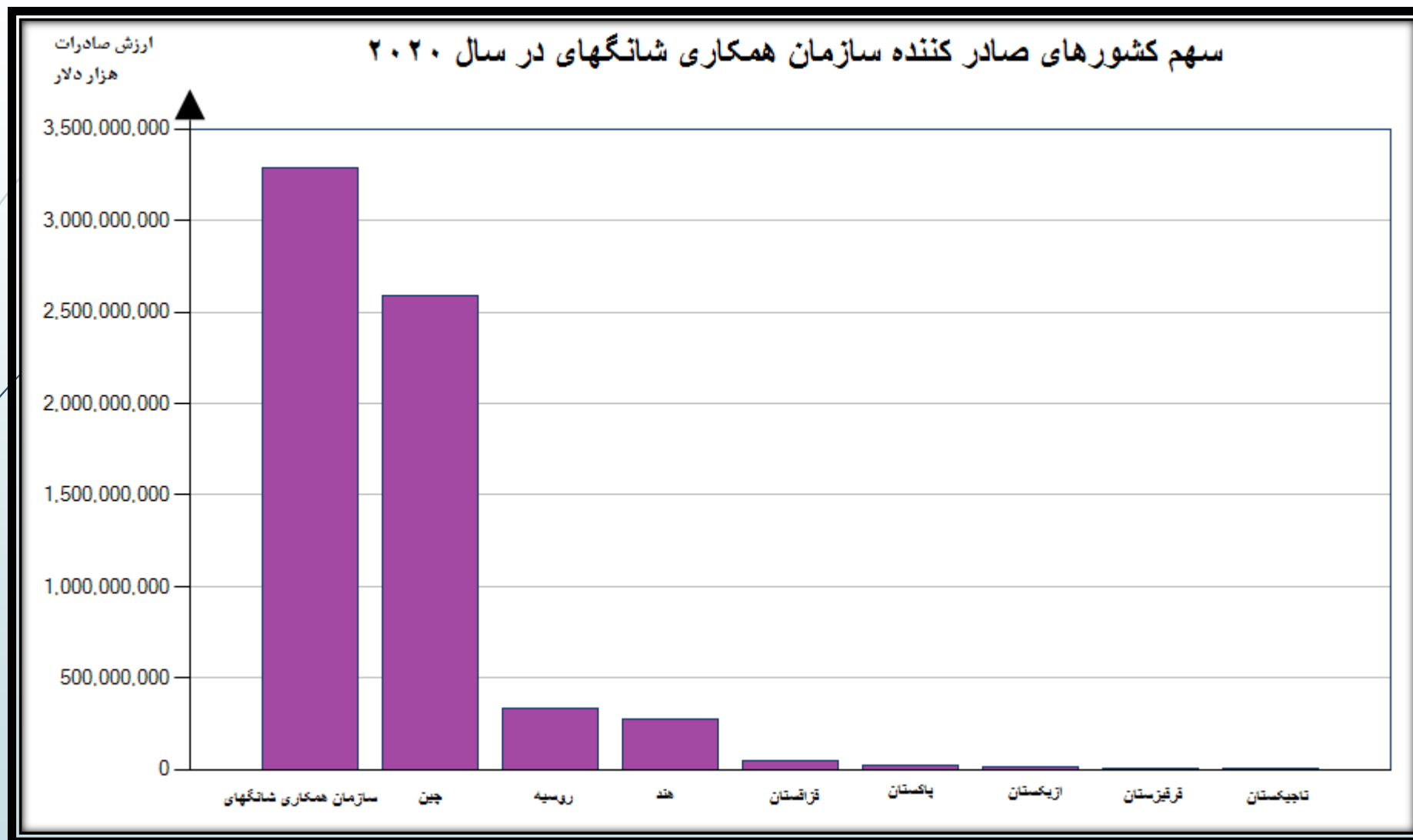
واردات

□ بزرگ ترین واردکنندگان اعضای سازمان همکاری شانگهای در سه گروه کالایی عمده (میلیارد دلار)

ماشین آلات و دستگاههای برقی و اجزاء و قطعات آنها (کد ۸۵)		سوختها و روغنهای معدنی و محصولات حاصل از آنها (کد ۲۷)		ماشین آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها (کد ۸۴)	
چین	۵۴۹	چین	۲۶۷	چین	۱۹۲
هند	۴۳	هند	۱۰۴	روسیه	۴۳
روسیه	۳۰	پاکستان	۱۰	هند	۳۵
کل واردات SCO	۶۳۱	کل واردات SCO	۳۸۷	کل واردات SCO	۲۸۹

صادرات

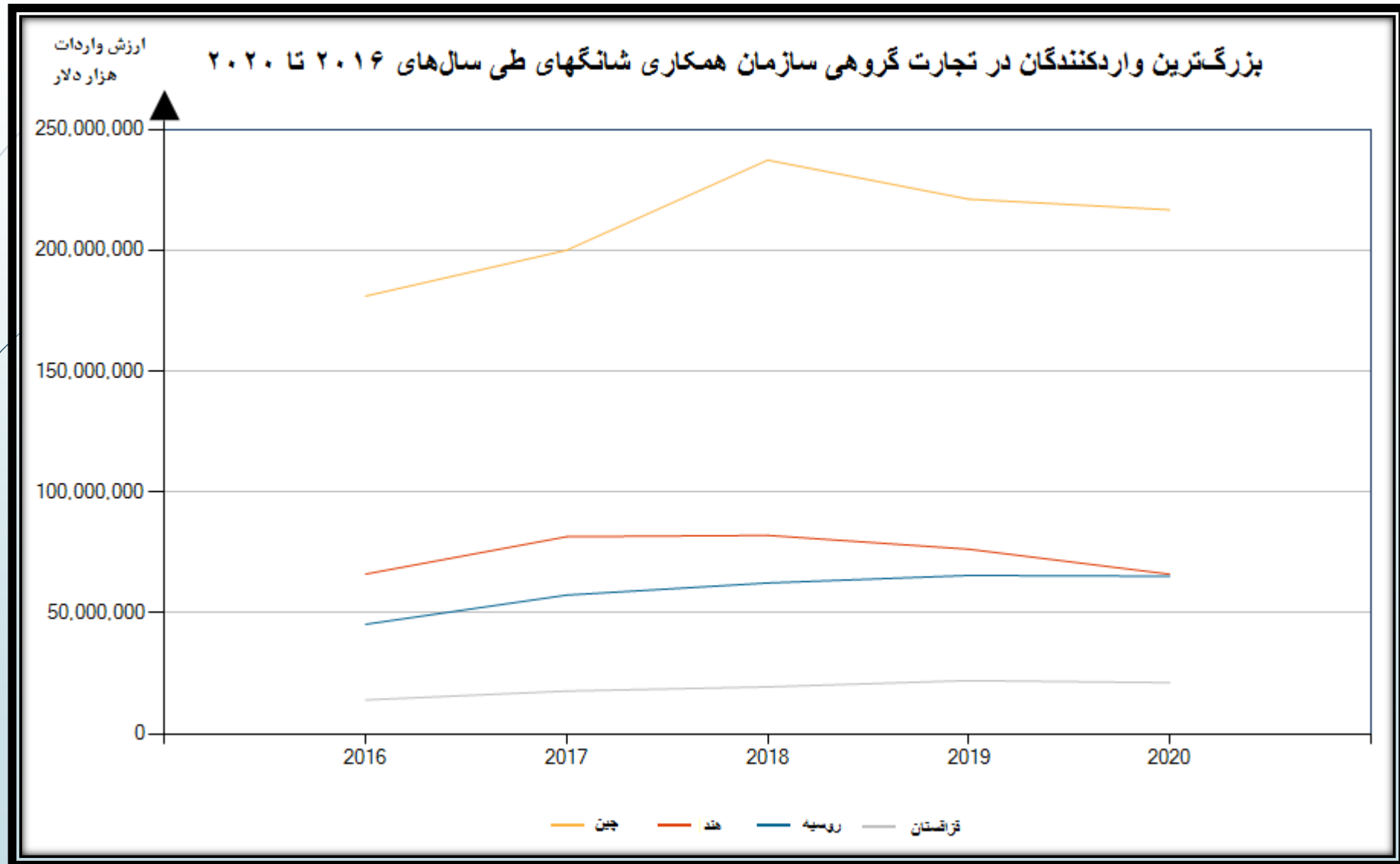
□ بزرگ ترین صادرکنندگان اعضای سازمان همکاری شانگهای در سه گروه کالایی عمده (میلیارد دلار)

ماشین آلات و دستگاههای برقی و اجزاء و قطعات آنها (کد ۸۵)		ماشین آلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها (کد ۸۴)		سوختها و روغنهای معدنی و محصولات حاصل از آنها (کد ۲۷)	
چین	۷۱۰	چین	۴۴۰	روسیه	۱۴۲
هند	۱۳	هند	۱۸	چین	۳۲
روسیه	۴	روسیه	۸	هند	۲۸
کل صادرات SCO	۷۲۸	کل صادرات SCO	۴۶۷	کل صادرات SCO	۲۳۰

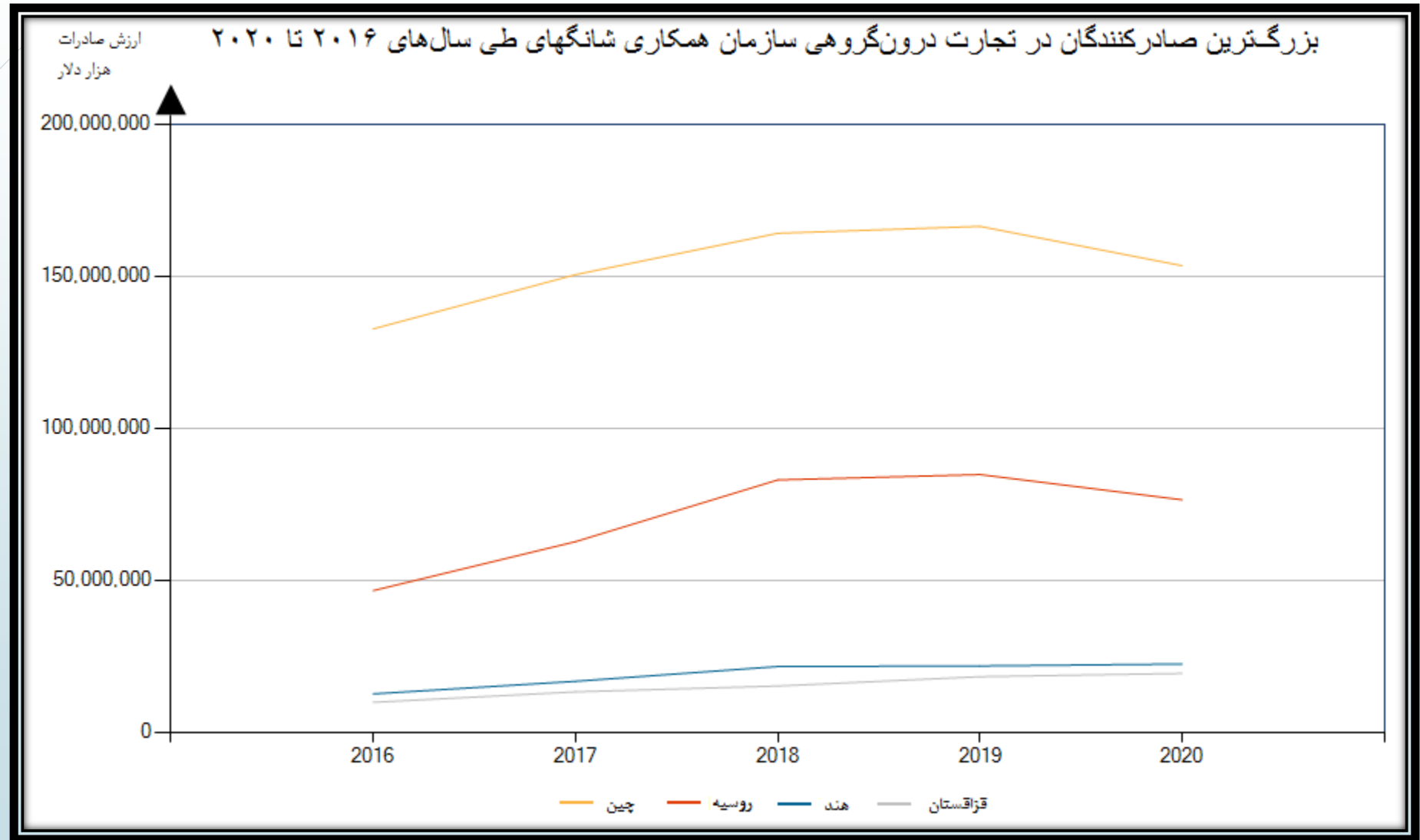
□ تجارت درون گروهی اعضای سازمان همکاری شانگهای

- کل حجم تجارت درون گروهی کشورهای سازمان همکاری شانگهای در سال ۲۰۲۰، ۶۷۸ میلیارد دلار بوده است. از این حجم تجارت، میزان ۳۹۹ میلیارد دلار مربوط به واردات و ۲۷۹ میلیارد دلار مربوط به صادرات بوده است. بر اساس داده حدود ۱۴.۴ درصد از کل واردات و ۸.۴ درصد از کل صادرات کشورهای سازمان همکاری شانگهای از طریق تجارت درون گروهی تامین می شود.

❑ واردات درون گروهی

❑ صادرات درون گروهی

□ وضعیت تجارت ایران با کشورهای سازمان همکاری شانگهای

■ ارزش کل تجارت ایران با کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای تجارت (در سال ۲۰۱۸)، حدود ۲۸ میلیارد دلار بوده و ۲۰ درصد از کل تجارت ایران را شامل می‌شود. جایگاه کشورهای SCO در صادرات ایران ۱۳.۶ درصد و در واردات ایران ۳۵.۷ درصد می‌باشد.

کشورهای عضو سازمان همکاری- های شانگهای		سهم در کل صادرات ایران		سهم در کل واردات ایران	
		هزار دلار	درصد	هزار دلار	درصد
مجموع اعضای سازمان همکاری- های شانگهای		۱۳,۱۷۲,۷۷۵	۱۳,۶	۱۴,۷۴۳,۱۹۲	۳۵,۷
چین		۹,۲۱۷,۷۰۲	۹,۵	۱۰,۲۴۸,۵۶۲	۲۴,۸
هند		۲,۰۴۲,۹۲۲	۲,۱	۲,۶۵۰,۲۰۰	۶,۴
پاکستان		۱,۲۴۷,۲۳۴	۱,۲	۳۳۰,۲۳۷	۰,۸
روسیه		۲۸۰,۵۱۰	۰,۲	۱,۳۴۲,۶۵۴	۳,۲
ازبکستان		۱۴۰,۹۵۰	۰,۱	۴۶,۹۹۹	۰,۱
قزاقستان		۱۳۱,۴۰۳	۰,۱	۸۷,۰۶۸	۰,۲
تاجیکستان		۷۸,۳۱۵	۰	۲۶,۰۹۷	۰
قرقیزستان		۳۳,۷۳۹	۰	۱۱,۳۷۵	۰

**نقش و جایگاه
کشورهای عضو
سازمان همکاری
شانگهای در صادرات
ایران به تفکیک
گروه‌های کالایی
عمده (سال ۲۰۱۸)**

گروه کالایی	کل صادرات ایران		صادرات ایران به SCO		واردات SCO از جهان		سهم ایران در تامین نیازهای SCO	سهم SCO در جذب صادرات ایران (درصد)
	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)		
ساختها و روغنهای معدنی و محصولات حاصل از آنها (کد ۲۷)	۶۶,۳۶۶,۸۰۲	۶۹	۳,۰۹۸,۸۸۳	۲۴	۵۴۰,۲۴۷,۷۰۶	۱۸	۰,۵۷	۵
مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از آنها (کد ۳۹)	۵,۵۵۱,۴۶۹	۶	۳,۱۶۰,۰۷۴	۲۴	۱۰۴,۴۳۳,۹۱۹	۳	۳	۵۷
محصولات شیمیایی آلی (کد ۲۹)	۴,۱۰۵,۸۹۸	۴	۲,۸۳۹,۷۱۳	۲۲	۹۷,۳۱۳,۷۵۴	۲	۲	۶۹
چدن، آهن و فولاد (کد ۷۳)	۳,۹۰۵,۵۲۸	۴	۱۷۲,۸۷۴	۱	۴۶,۲۵۸,۱۲۰	۲	۰	۴
میوههای خوراکی (کد ۰۸)	۱,۷۱۸,۸۱۳	۲	۵۱۷,۳۳۲	۴	۱۸,۳۷۷,۲۸۸	۱	۳	۳۰
سنگ قلز، جوش و خاکستر (کد ۲۶)	۱,۱۳۸,۴۸۳	۱	۱,۰۷۰,۳۱۹	۸	۱۴۴,۱۷۶,۸۲۷	۵	۱	۹۴
سبزیجات و نباتات ریشه‌ای (کد ۰۷)	۱,۰۷۴,۶۶۲	۱	۱۲۲,۲۶۵	۱	۵,۸۵۷,۰۶۸	۰	۲	۱۱
کودها (کد ۳۱)	۸۴۳,۷۱۴	۱	۵۲۳,۷۱۴	۴	۹,۹۷۲,۱۷۴	۰	۵	۶۲
نمک، گوگرد، خاک و سنگ و گچ، آهک و سیمان (کد ۲۵)	۷۸۵,۱۸۰	۱	۳۳۶,۶۹۷	۳	۱۲,۱۱۶,۵۸۵	۰	۳	۴۳
مس و مصنوعات از مس (کد ۷۴)	۷۰۰,۵۵۸	۱	۱۸۵,۷۴۶	۱	۵۳,۹۱۷,۱۴۱	۲	۰	۲۷
مجموع ۱۰ گروه کالایی قوی	۸۶,۱۹۱,۱۰۷	۸۹	۱۲,۰۲۷,۶۱۷	۹۱	۱,۰۲۲,۶۷۰,۵۸۲	۳۲	۱	۱۴
سایر گروه‌های کالایی	۱۰,۴۲۶,۴۱۷	۱۱	۱,۱۴۵,۱۶۳	۹	۱,۹۶۸,۰۲۹,۹۵۳	۶۶	۰	۱۱
کل کالاها	۹۶,۶۱۷,۵۲۱	۱۰۰	۱۳,۱۷۲,۷۷۵	۱۰۰	۳,۰۰۰,۷۰۰,۵۴۲	۱۰۰	۰	۱۴

**نقش و جایگاه
کشورهای عضو
سازمان همکاری
شانگهای در واردات
ایران به تفکیک
گروه‌های کالایی
عمده (سال ۲۰۱۸)**

گروه کالایی	کل واردات ایران		واردات ایران از SCO		صادرات SCO به جهان		سهم ایران در صادرات SCO	سهم SCO در تامین نیازهای وارداتی ایران (درصد)
	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)	(هزار دلار)	سهم (درصد)		
ماشینآلات و وسایل مکانیکی؛ اجزاء و قطعات آنها (کد ۸۴)	۷,۶۸۶,۶۴۳	۱۹	۲,۸۸۶,۸۰۲	۲۰	۴۶۰,۱۷۷,۴۴۰	۱۴	۰,۶۳	۳۸
فلزات (کد ۱۰)	۴,۳۵۰,۱۲۹	۱۱	۱,۹۴۸,۶۶۸	۱۳	۲۲,۸۰۱,۲۹۸	۱	۸,۵	۴۵
ماشینآلات و دستگاههای برقی و اجزاء و قطعات آنها (کد ۸۵)	۳,۶۵۸,۳۰۸	۹	۱,۸۱۲,۱۴۹	۱۲	۶۸۱,۶۱۹,۹۷۷	۲۰	۰	۵۰
محصولات دارویی (کد ۳۰)	۱,۵۷۷,۳۲۸	۴		۰	۲۴,۲۳۴,۳۲۹	۱	۰	۵
وسائط نقلیه زمینی غیر ز نواقل روی خط (کد ۸۷)	۱,۵۳۱,۱۱۸	۴	۶۸۸,۹۹۸	۵	۹۶,۷۱۷,۰۰۲	۳	۱	۴۵
باتریها و میوههای یوغنی یا مصارف صنعتی و دارویی (کد ۱۲)	۱,۵۱۱,۴۹۳	۴	۱۷۷,۶۰۳	۱	۵,۵۸۷,۱۵۴	۰	۳	۱۲
ماشینآلات و دستگاه - های الکتیک و عکاسی (کد ۹۰)	۱,۴۰۶,۱۹۱	۳	۱۹۹,۸۶۲	۱	۷۶,۸۴۷,۵۴۹	۲	۰	۱۴
مواد شیمیایی آلی (کد ۲۹)	۱,۳۸۵,۷۹۸	۳	۵۷۴,۴۴۵	۴	۸۱,۸۵۶,۰۶۱	۲	۱	۴۱
مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از آنها (کد ۳۹)	۱,۳۸۳,۷۶۸	۳	۳۴۸,۶۷۷	۲	۹۲,۰۸۰,۱۵۷	۳	۰	۲۷
چدن، آهن و فولاد (کد ۷۲)	۱,۳۱۰,۱۷۶	۳	۴۵۸,۴۰۱	۳	۸۴,۷۸۵,۳۱۹	۳	۱	۳۸
مجموع ۱۰ گروه کالایی فوق	۲۵,۶۰۰,۹۵۲	۶۲	۹,۱۶۶,۸۸۶	۶۲	۱,۶۲۶,۷۰۶,۲۸۶	۴۸	۱	۳۶
سایر گروه‌های کالایی	۱۵,۶۳۵,۲۱۶	۳۸	۵,۵۷۶,۳۰۴	۳۸	۱,۷۳۹,۳۶۲,۷۵۶	۵۲	۰	۳۶
کل کالایها	۴۱,۲۳۶,۱۶۸	۱۰۰	۱۴,۷۴۳,۱۹۲	۱۰۰	۳,۳۶۶,۰۶۹,۰۵۷	۱۰۰	۰	۳۶

□ ارزیابی اثرات اقتصادی عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای

□ اثرات عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای بر رفاه و حجم تجارت کشور ذیل کاهش و حذف تعرفه بر روی ۱۳ کالای عمده صادراتی به شرح ذیل می باشد:

- با کاهش ۲۵ درصدی نرخهای تعرفه کالاهای منتخب، اقتصاد ایران بیش از ۵۳۰ میلیون دلار منفعت کسب می کند؛
- با کاهش ۵۰ درصدی نرخهای تعرفه کالاهای منتخب، اقتصاد ایران بیش از یک میلیارد دلار منفعت کسب می کند؛
- با کاهش ۷۵ درصدی نرخهای تعرفه کالاهای منتخب، اقتصاد ایران بیش از یک و نیم میلیارد دلار منفعت کسب می کند؛
- در پی حذف کامل نرخ تعرفه نیز بیشترین میزان خلق تجارت ناشی از این آزادسازی مربوط به ایران خواهد بود که ارزش آن بیش از دو میلیارد دلار است.

□ اثرات عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای بر تجارت انرژی ایران

□ موانع موجود در مسیر همگرایی اقتصادی و تجاری در سازمان همکاری شانگهای

□ ساختار و وضعیت متفاوت اقتصادی و تجاری اعضای سازمان همکاری شانگهای

واردکنندگان	ارزش واردات در سال ۲۰۲۰ (هزار دلار)	رشد سالانه واردات طی سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۲۰ (درصد)	سهم در واردات جهانی (درصد)	میانگین تعرفه اعمال شده (درصد)
جهان	۱۸,۵۸۹,۲۳۸,۸۷۹	۳	۱۰۰	-
مجموع اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای	۲,۷۶۵,۸۷۳,۷۸۲	-	۱۴,۹	-
چین	۲,۰۵۵,۵۹۰,۶۱۲	۷	۱۱,۱	۸,۷
هند	۳۶۷,۹۸۰,۳۶۳	۱	۲	۱۴,۱
روسیه	۲۳۱,۶۶۷,۹۸۵	۶	۱,۲	۴,۲
پاکستان	۴۵,۷۷۵,۱۳۵	-۲	۰,۲	۱۵,۵
قزاقستان	۳۸,۰۸۱,۴۱۱	۱۲	۰,۲	۳,۶
ازبکستان	۱۹,۹۵۵,۱۵۱	۱۹	۰,۱	۱۲,۴
قرقیزستان	۳,۶۸۴,۱۰۹	۰	۰	۴,۶
تاجیکستان	۳,۱۳۹,۰۱۶	۳	۰	۵,۵

▪ شاخص‌های تجاری در واردات کشورهای عضو سازمان همکاری‌های شانگهای در سال ۲۰۲۰

□ موانع موجود در مسیر همگرایی اقتصادی و تجاری در سازمان همکاری شانگهای

□ ساختار و وضعیت متفاوت اقتصادی و تجاری اعضای سازمان همکاری شانگهای

صادرکنندگان	ارزش صادرات در سال ۲۰۲۰ (هزار دلار)	رشد سالانه صادرات طی سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۲۰ (درصد)	سهم در صادرات جهانی (درصد)	موازنه تجاری ۲۰۲۰ (هزار دلار)
جهان	۱۸,۴۰۱,۳۱۵,۶۴۸	۳	۱۰۰	-۱۸۷,۹۲۳,۲۳۱
مجموع اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای	۳,۲۸۸,۷۹۲,۲۸۳	-	۱۷,۹	۵۲۲,۹۱۸,۵۰۱
چین	۲,۵۹۰,۶۰۷,۶۸۶	۵	۱۴,۱	۵۳۵,۰۱۷,۰۷۴
روسیه	۳۳۷,۱۰۵,۳۵۲	۵	۱,۸	۱۰۵,۴۳۷,۳۶۷
هند	۲۷۵,۴۸۸,۷۴۵	۲	۱,۵	-۹۲,۴۹۱,۶۱۸
قزاقستان	۴۶,۹۴۹,۶۹۷	۷	۰,۳	۸,۸۶۸,۲۸۶
پاکستان	۲۲,۲۳۷,۱۶۳	۲	۰,۱	-۲۳,۵۳۷,۹۷۲
ازبکستان	۱۳,۱۲۷,۲۹۵	۱۱	۰,۱	-۶,۸۲۷,۸۵۶
قرقیزستان	۱,۹۶۴,۴۶۶	۶	۰	-۱,۷۱۹,۶۴۳
تاجیکستان	۱,۳۱۱,۸۷۹	۹	۰	-۱,۸۲۷,۱۳۷

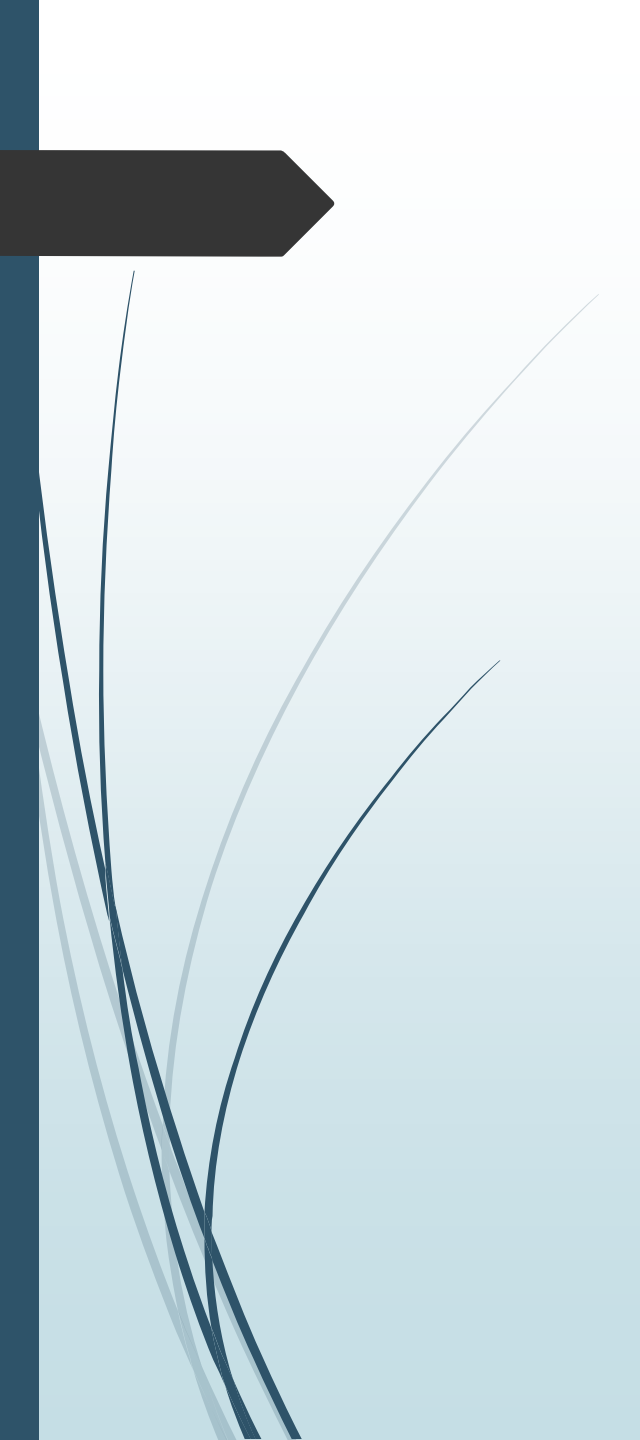
▪ شاخص‌های تجاری
در صادرات
کشورهای عضو
سازمان همکاری‌های
شانگهای در سال
۲۰۲۰

❑ موانع موجود در مسیر همگرایی اقتصادی و تجاری در سازمان همکاری شانگهای

- ❑ ساختار و وضعیت متفاوت اقتصادی و تجاری اعضای سازمان همکاری شانگهای
- ❑ فراهم نبودن زمینه همکاری نهادی میان اعضای سازمان همکاری شانگهای
- ❑ اختلاف نظر میان چین و روسیه در سطوح پیگیری اهداف اقتصادی در سازمان همکاری شانگهای
- ❑ پیگیری پروژه‌های اقتصادی دوجانبه از سوی اعضای سازمان همکاری شانگهای
- ❑ عدم وجود زیرساخت‌های مالی مورد نیاز در ساماندهی همکاری‌های مالی اعضای سازمان همکاری شانگهای

❑ جمع‌بندی و توصیه‌های سیاستی

- تحقق عضویت کامل ایران در سازمان همکاری شانگهای در گرو عدم بازگشت تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد
- ضرورت توجه مذاکره‌کنندگان تیم هسته‌ای به عواقب بازگشت تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل بر امکان عضویت کامل ایران در سازمان همکاری شانگهای به عنوان تنها نهاد بین‌المللی عاری از نفوذ غرب
- لزوم شکل‌گیری چشم‌اندازی واقع‌گرایانه نسبت ظرفیت‌های اقتصادی – تجاری سازمان همکاری شانگهای
- لزوم توجه ویژه به اهمیت دو حوزه ترانزیتی و مالی در برخورداری از ظرفیت اقتصادی حداقلی سازمان همکاری شانگهای برای عینیت بخشی به سیاست نگاه به شرق برای ایران
- ضرورت توجه به ظرفیت موافقتنامه‌های دوجانبه در بستر سازمان همکاری شانگهای در راستای بیشینه کردن منافع اقتصادی و تجاری کشور ذیل ورود به این نهاد بین‌المللی
- لزوم دقت به ظرفیت ابتکارات اقتصادی اعضای سازمان همکاری شانگهای در توسعه برخورداری‌های اقتصادی و تجاری ایران
- فرصت‌های اقتصادی پیش روی ایران ذیل تمایل چین به توسعه برنامه‌های اقتصادی و تجاری در سازمان همکاری‌های شانگهای
- همکاری ایران با باشگاه انرژی سازمان همکاری‌های شانگهای زمینه‌ساز فرصت‌های تجاری برای بخش هسته‌ای کشور

با تشکر از توجه شما